

DIGITALNA SAMOOBRANA

Trajanje: 45 minuta

Dob sudionika: 5. do 8. osnovne škole

Cilj:

Osnaživanje učenika za prepoznavanje manipulativnog dizajna aplikacija te kritičko pristupanje rizičnim online situacijama (grooming, sextortion).

Ishodi učenja:

Nakon radionice, učenici će moći:

- Identificirati barem dva tamna obrasca dizajna koja utječu na vrijeme provedeno online.
- Objasniti koncept digitalne trajnosti i gubitka kontrole nad podacima.
- Prepoznati tri ključna znaka (red flags) online vrbovanja (grooming).
- Primijeniti protokol od 4 koraka u slučaju online ucjene ili uznemiravanja.

Priprema i materijali:

- Projektor i računalo.
- Pristup internetu.
- Radni listić: "Scenariji za digitalnu samoobranu" (ispisani u broju grupa).
- CSI kartice: Mali papirići s kontaktom Centra za sigurniji internet.

UVODNA AKTIVNOST - TKO JE TU GLAVNI?

(TRAJANJE 7 MINUTA)

Aktivnost 1:

Anonimna anketa uživo (npr. Mentimeter) ili metoda "Ustani ako...".

- Pitanja: "Jesi li ikad osjetio/la krivnju zbog previše vremena na mobitelu?"

Aktivnost 1:

"Misliš li da aplikacije namjerno žele da ostaneš online što dulje?"

- Ključna poruka nastavnika: "Aplikacije nisu besplatne – plaćate ih svojim vremenom i pažnjom. One koriste **tamne obrasce** (npr. crvene obavijesti koje izazivaju stres, beskonačni scroll koji mozak ne detektira kao kraj aktivnosti). Digitalna samoobrana počinje onog trenutka kad prepoznaš da te netko 'peca'."

DIGITALNI OTISAK - EFEKT TETOVAŽE

(TRAJANJE 8 MINUTA)

Rasprava: Što sve ostaje iza nas?

- **Koncept:** Objasnite da svaki "lajk", komentar i slika grade digitalni otisak.
- **Provjera:** "Biste li ono što šaljete u privatnom chatu stavili kao javnu objavu na školski pano?"
- **Poanta:** Privatnost nije skrivanje tajni, nego kontrola. Jednom kad pošaljete sliku ili informaciju, gubite kontrolu nad njom (screenshot, prosljeđivanje). Internet ne zaboravlja; on samo arhivira.

Aktivnost 1:

"Misliš li da aplikacije namjerno žele da ostaneš online što dulje?"

- Ključna poruka nastavnika: "Aplikacije nisu besplatne – plaćate ih svojim vremenom i pažnjom. One koriste **tamne obrasce** (npr. crvene obavijesti koje izazivaju stres, beskonačni scroll koji mozak ne detektira kao kraj aktivnosti). Digitalna samoobrana počinje onog trenutka kad prepoznaš da te netko 'peca'."

FOKUS TEMA: GRANICE I RIZICI

(TRAJANJE 15 MINUTA)

Nastavnik vodi strukturirani razgovor o tri ključne opasnosti:

Rizik	Što je to?	Red flag
Sexting	Slanje intimnih slika / videa.	Pritisak ("ako me voliš, poslat ćeš") ili ucjena.
Grooming	Odrasla osoba se pretvara da je vršnjak kako bi stekla povjerenje.	Traženje tajni, izolacija od roditelja, darivanje (skinovi, bonovi).
Sextortion	Ucjena intimnim sadržajem za novac ili još slika.	Prijetnja objavom slike ako ne učiniš ono što ucjenjivač traži.

Važna napomena za nastavnike:

Naglasite da je ucjenjivač taj koji krši zakon.

Žrtva može osjećati sram, ali sram je alat predatora. **Žrtva nikada nije kriva.**

GRUPNI RAD: ANALIZA SCENARIJA

(TRAJANJE 10 MINUTA)

Podijelite razred u grupe. Svaka grupa dobiva jedan scenarij:

- **Scenarij A:** Nepoznata osoba na Discordu ti nudi "besplatne skinove" u zamjenu za tvoju sliku lica i broj mobitela.
- **Scenarij B:** Osoba koja ti se sviđa prijeti da će tvoj privatni razgovor pokazati svima ako ne pošalješ "nešto zanimljivo".

Zadatak: Što je najsigurniji idući korak? (Izveštavanje grupa).

ZAVRŠETAK: PROTOKOL OBRANE

(TRAJANJE 5 MINUTA)

Zajedničko ponavljanje protokola koji spašava situaciju:

1. **STANI:** Ne odgovaraj na poruke ucjenjivača.
2. **SNIMI:** Napravi screenshotove svega (prijetnji, profila, poruka).
3. **BLOKIRAJ:** Blokiraj profil na svim platformama.
4. **PRIJAVI:** Odmah potraži pomoć odrasle osobe (roditelji, stručna služba, CSI).

PAKET ZA PROVEDBU RADIONICE: DIGITALNA SAMOOBRANA

Ovaj paket sadrži:

1. Podsjetnik
2. Interaktivni kviz
3. Radni listić: "Scenariji iz stvarnog života" (za grupni rad)
4. Podsjetnik za učenike: "CSI kartice" (za ispis i rezanje)
5. Vodič za nastavnike: Kako reagirati na "teške" teme

1. PODSJETNIK

- **Vrijeme:** 45 minuta.
- **Oprema:** Projektor, računalo, pristup internetu.
- **Priprema:** Isprintati po jedan radni listić za svaku grupu (4-5 učenika) i CSI kartice za svakog učenika.

2. ALAT: INTERAKTIVNI UVOD (MENTIMETER)

Upute: Postavite ova 3 pitanja na Mentimeter.com.

Ako nemate internet, koristite metodu "Ustani ako se slažeš".

Pitanje	Cilj
1. Koliko si sati jučer proveo/la na mobitelu?	Osvještavanje vremena (obično su šokirani brojkama).
2. Jesi li ikad osjetio/la "fantomsku vibraciju" mobitela?	Razgovor o tome kako mozak reagira na tehnologiju.
3. Misliš li da su algoritmi na tvojoj strani ili na strani zarade?	Uvod u temu manipulativnog dizajna.

3. RADNI LISTIĆ: SCENARIJI (ZA PRINT!)

Upute: Podijelite razred u 4 grupe. Svaka grupa rješava jedan scenarij i predstavlja rješenje.

Grupa 1: "Besplatni Skinovi" (Grooming)

Situacija: Na Discordu ti se javi lik koji tvrdi da ima viška skinova u Fortniteu/Robloxu. Kaže da će ti ih dati besplatno, ali zauzvrat traži tvoj broj mobitela i da mu pošalješ sliku lica "samo da vidi s kim priča".

- **Zadatak:** Koje su "crvene zastavice" ovdje? Što bi bio tvoj prvi potez?

Grupa 2: "Test povjerenja" (Sexting/Pritisak)

Situacija: Osoba koja ti se jako sviđa već tjedan dana traži da joj pošalješ "malo hrabriju" sliku (npr. u donjem rublju). Kaže: "Ako mi vjeruješ i ako me voliš, poslat ćeš. Ja ću je odmah obrisati."

- **Zadatak:** Što se događa sa slikom onog trenutka kad je pošalješ? Postoji li garancija da će biti obrisana? Kako reći "ne" bez prekida veze?

Grupa 3: "Osveta bivšeg" (Digitalni otisak)

Situacija: Tvoja frendica je prekinula s dečkom. On joj sad prijeti da će njihove privatne fotke objaviti u razrednu WhatsApp grupu ako mu se ne ispriča pred svima.

- **Zadatak:** Je li on počinio kazneno djelo? Što frendica treba napraviti odmah, a što nipošto ne smije?

Grupa 4: "Nepoznata ucjena" (Sextortion)

Situacija: Dobio/la si poruku od nepoznatog profila na Instagramu: "Imam tvoje gole fotke. Ako mi ne uplatiš 50 EUR u bonovima u idućih sat vremena, šaljem ih tvojim roditeljima i školi." Ti znaš da takve fotke ne postoje, ali se bojiš da su možda napravili deepfake (montažu).

- **Zadatak:** Kako se obraniti od panike? Kome se prvo obratiti?

4. ALAT: "CSI KARTICE"

Upute: Isprintajte ovo i podijelite svakom učeniku na kraju sata.

MOJA DIGITALNA SAMOBRANA – CSI KARTICE

Ako krene po zlu, prati ove korake:

1. **STANI:** Ne odgovaraj na ucjene. Ugasi aplikaciju.
2. **SNIMI:** Screenshotaj sve poruke i profil (to je tvoj dokaz).
3. **BLOKIRAJ:** Odmah prekini svaku komunikaciju i blokiraj osobu.
4. **RECI:** Roditeljima, učitelju ili zovi 0800 606 606.

Nezakonit sadržaj na internetu prijavi na naš HOTLINE obrazac!

5. VODIČ ZA NASTAVNIKE: “ŠTO AKO VAM SE NETKO POVJERI?”

Kao voditelj radionice, budite spremni na sljedeće:

- **Reakcija:** Ako učenik prijavi problem tijekom sata, ostanite smireni. Nemojte paničariti pred razredom.
- **Validacija:** Recite: “Hvala ti što si to podijelio/la, to je hrabar potez. Razgovarat ćemo o tome detaljnije čim završi sat.”
- **Protokol:** Svaka ozbiljna sumnja na grooming ili sextortion mora se prijaviti stručnoj službi škole i policiji (prema protokolu o postupanju u slučaju nasilja).

PRIRUČNIK ZA VODITELJA: ODGOVORI I RJEŠENJA

Ovaj dio je namijenjen isključivo učitelju/voditelju kako bi mogao stručno moderirati raspravu.

1. Odgovori na uvodni dio: Zašto su aplikacije “zarazne”?

Kada učenici kažu da “samo malo žele skrolati”, objasnite im ove mehanizme:

- **Dopamin:** Svaki “lajk” ili notifikacija oslobađa malu količinu dopamina (hormon sreće). Mozak želi još i zato se vraćamo aplikaciji.
- **Beskonačno scrollanje:** Mozak ne dobiva signal “kraj” (kao kad pročitaš knjigu), pa nastavlja procesirati informacije unedogled.
- **FoMO (Strah od propuštanja):** Crveni krugovi s brojem obavijesti sugeriraju hitnost. Bojimo se da ćemo ispasti iz toka ako nismo odmah prisutni.

2. Rješenja za radni listić (Scenariji)

Grupa 1: “Besplatni skinovi” (Grooming)

- **Crvene zastavice:** Nerealna ponuda (nitko ne daje skinove/novac besplatno), traženje slike (identifikacija žrtve), traženje broja mobitela (izvlačenje s javne platforme na privatnu komunikaciju).
- **Točan odgovor:** Odmah prekinuti komunikaciju. Ne slati ništa. Prijaviti profil platformi (Discordu). Obavijestiti odraslu osobu jer takve osobe obično vrbuju na desetke djece istovremeno.

Grupa 2: “Test povjerenja” (Sexting/Pritisak)

- **Problem:** Koncept “digitalne trajnosti”. Onog trena kad slika ode, gubiš kontrolu. Screenshot se može napraviti u sekundi, čak i na aplikacijama koje “brišu” slike (Snapchat).
- **Točan odgovor:** Ako netko uvjetuje ljubav ili povjerenje slanjem slike, to nije zdrava veza već manipulacija. Odgovor treba biti: “Vjerujem ti, ali ne vjerujem internetu i aplikacijama. Ne želim da moja slika završi negdje gdje ne smije.”

Grupa 3: "Osveta bivšeg" (Digitalni otisak/Zlouporaba)

- **Pravna činjenica:** Dijeljenje tuđih intimnih slika bez pristanka je kazneno djelo (u Hrvatskoj poznato kao "osvetnička pornografija").
- **Točan odgovor:** Friendica ne smije udovoljiti ucjeni (ispričati se pred svima) jer to ne jamči da on neće objaviti sliku kasnije. Akcija: Spremiti dokaze prijetnje, blokirati ga i prijaviti policiji ili Centru za sigurniji internet.

Grupa 4: "Nepoznata ucjena" (Sextortion)

- **Psihološki trik:** Ucjenjivači često šalju iste poruke tisućama ljudi nadajući se da će netko upasti u paniku. Čak i ako imaju sliku (ili deepfake), plaćanje nikad ne rješava problem – oni će tražiti još novca.
- **Točan odgovor:** STOP-SAVE-BLOCK-TELL. Ne plaćati ništa. Ucjenjivač gubi moć onog trenutka kad žrtva kaže odrasloj osobi. Deepfake montaže se mogu dokazati i prijaviti.

3. Protokol "CSI kartice" – Zašto baš ti koraci? (STOP-SAVE-BLOCK-TELL)

Učitelj treba objasniti logiku iza 4 ključna koraka:

1. **STANI:** Ucjenjivači računaju na vašu paniku. Kad prestanete odgovarati, oduzimaju vam kontrolu nad vašim emocijama.
2. **SNIMI:** Poruke koje se brišu ili profili koji nestaju su problem za istragu. Screenshot je digitalni dokaz bez kojeg je teško kazniti počinitelja.
3. **BLOKIRAJ:** Ovo je digitalni zid. Smanjuje stres jer više ne vidiš njihove prijetnje dok čekaš pomoć.
4. **RECI:** Najvažniji korak. Tajna je ono što predatora drži na slobodi. Pričanje s odraslom osobom prebacuje teret sa žrtve na sustav zaštite.

EVALUACIJA

U sklopu ovih materijala možete pronaći evaluacijski listić za kojeg vas potičemo da ga isprintate, ispunite podatke koji se nalaze na početku (ime institucije ili organizacije iz koje dolazite i datum provedbe aktivnosti) te ih umnožite na način da svaki sudionik dobije svoj evaluacijski listić.

Ispunjavanje listića je anonimno.

Nakon provedenih radionica Centra za sigurniji internet u sklopu Dana sigurnijeg interneta, molimo vas da ispunite online evaluacijski obrazac. U njega upisujete informacije o broju stručnjaka/djece i mladih s kojima ste proveli aktivnost i njihove povratne informacije (koje su upisali na evaluacijske listiće). Po ispunjavanju online evaluacijskog obrasca otvara vam se pristup linku na kojemu možete preuzeti potvrdu o sudjelovanju u ovoj aktivnosti.

Online evaluacijski obrazac se nalazi na linku: <https://bit.ly/4jYt6NP>

NAPOMINJEMO

Obrazac služi za predaju evaluacija sudionika na radionici iz jedne kategorije (npr. za djecu vrtićkog uzrasta). Ako ste proveli radionice iz više kategorija - npr. i za vrtić i za 1.-4. razred potrebno je ISPUNITI 2 EVALUACIJE (po jednu za svaku kategoriju). U slučaju da ste u više odjeljenja/ skupina djece proveli istu radionicu - kroz jedan online obrazac predajete sve odgovore (npr. proveli ste radionice u tri 5. razreda i dva 6. razreda).

Evaluacije održanih aktivnosti se zaprimaju do 6. ožujka 2026. godine do 23:59.

EVALUACIJA RADIONICE ODRŽANE POVODOM DANA SIGURNIJEG INTERNETA IZ EDUKATIVNOG MATERIJALA CENTRA ZA SIGURNIJI INTERNET

OSNOVNA ŠKOLA - 5.-8. RAZRED

Naziv škole, organizacije ili institucije u kojoj je održana radionica:

Datum provedbe radionice:

Koju bi ocjenu dao za održanu radionicu? Zaokruži svoj odgovor!

1   2   3   4   5

Što ti se najviše sviđjelo na radionici?

Što ti se nije sviđjelo na radionici?

Što ćeš raditi u budućnosti kao rezultat sudjelovanja na ovoj radionici?

Imaš dodatan komentar ili prijedlog? Upiši ih ovdje!
